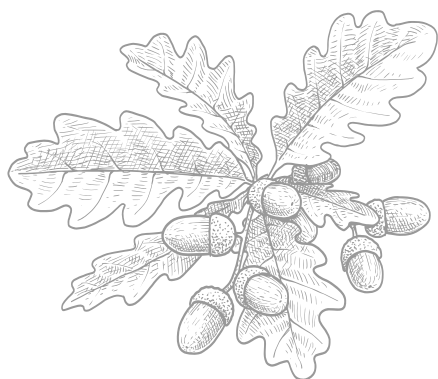

Spółeczna odpowiedzialność Lasów Państwowych

Las Państwowe

Spółeczna odpowiedzialność Lasów Państwowych

Spis treści

01

O Lasach Państwowych

8

Kim jesteśmy	8
Nasz wkład w zrównoważony rozwój	14
Forma prawna i model organizacyjny	15

Środowisko

Troska o lasy	16
Lasy a klimat	20
Dbamy o różnorodność biologiczną	23

02

Człowiek

Praca w Lasach Państwowych	28
Udostępniamy lasy społeczeństwu	31
Dbamy o dziedzictwo kulturowe	37
Współdziałamy na rzecz dobra wspólnego	38
Wspieramy cele użyteczne społecznie	38
Przeciwdziałamy wykluczeniu społecznemu	39
Pomagamy w zarządzaniu lasami prywatnymi	39

03

Gospodarka

Odpowiedzialnie rozwijamy polską gospodarkę	40
Dostarczamy uniwersalny i odnawialny surowiec	43

04

Wstęp

Oddajemy w Państwa ręce publikację, która pozwala spojrzeć na Lasy Państwowe z nieco innej perspektywy. Jest to perspektywa odpowiedzialności społecznej.

Krajowe przepisy najogólniej definiują rolę naszej organizacji jako powołanej do prowadzenia gospodarki leśnej oraz gospodarki związanymi z nią nieruchomościami i ruchomościami. Te bardzo ogólne stwierdzenia odnoszą się w istocie do ¼ powierzchni kraju, która stanowi najcenniejszy depozyt polskiej przyrody.

Lasy Państwowe zostały powołane niemal sto lat temu. Swój wkład w ich obecny kształt wniosło kilka pokoleń profesjonalistów. Tak jak zmieniały się w tym czasie oczekiwania społeczne, tak też ewoluowały Lasy Państwowe. Dziś, w Polsce XXI wieku, Lasy Państwowe prowadzą niezwykle szeroki zakres działań będący odzwierciedleniem współczesnych potrzeb i oczekiwań.

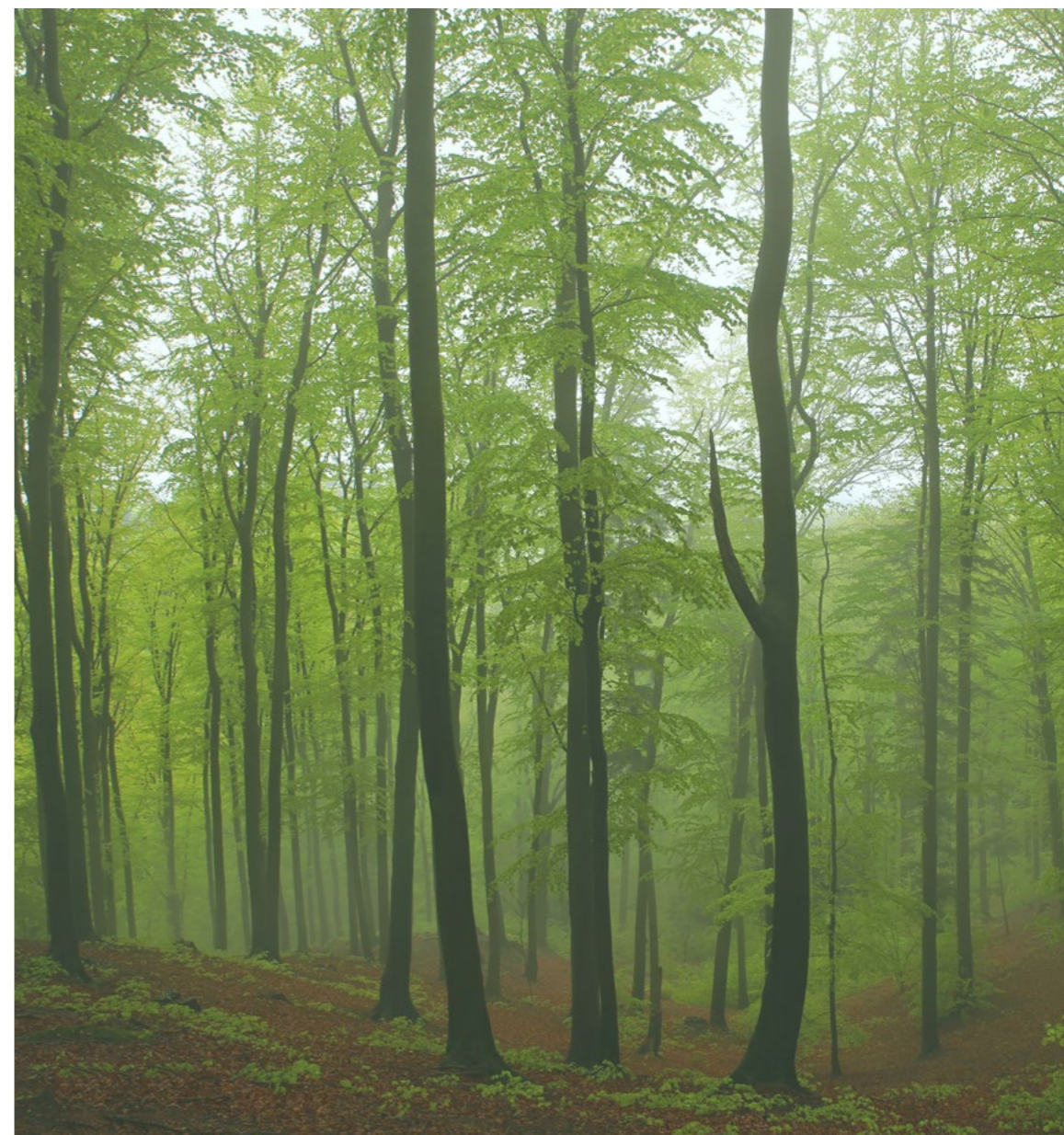
Wyrazem odpowiedzialności społecznej jest wielofunkcyjny charakter gospodarki. Leśnik równoważy przyrodniczą, społeczną i gospodarczą funkcję lasów. To niełatwe i odpowiedzialne wyzwanie, któremu Lasy Państwowe potrafią skutecznie sprostać. Jesteśmy świadomi, jak ważna jest możliwość korzystania z lasów, toteż udostępniamy je, ale też nie zapominamy, że lasy są kluczową dla kraju ostoją różnorodności biologicznej. Każda z tych funkcji jest pochodną innych, każda determinuje i wspiera następne. Ich rozdział byłby de facto osłabieniem każdej z nich.

Gospodarka leśna realizowana przez Lasy Państwowe jest prospołeczna. Taki charakter ma planowanie, któremu towarzyszą konsultacje społeczne, a całość dokumentacji będącej podstawą działalności nadleśnictw jest udostępniana publicznie. Sama działalność nadleśnictw, charakter i skala zabiegów gospodarczych, dalekie od komercji, stawiają na pierwszym planie potrzeby lasu i ludzi. Prospołeczny wymiar ma system sprzedaży drewna, który jest gwarantem stabilności dla liczącego się na świecie sektora drzewnego. Działaniem na rzecz wszystkich Polaków jest edukacja i najnowsze narzędzia służące do informowania o lasach.

Zdrowe lasy to zdrowy człowiek. To, co czynimy dla lasu, czynimy także dla ludzi. Dziś, kiedy mamy do czynienia z postępującymi zmianami klimatu, utrzymanie trwałości lasów i powiększanie ich obszaru jest jedną z najskuteczniejszych, najbardziej efektywnych odpowiedzi na klimatyczne aberracje. A to przecież nasze zasadnicze działanie. O tym i innych zadaniach, które realizują Lasy Państwowe, dowiedzą się Państwo z raportu.

Józef Kubica

p.o. Dyrektora Generalnego
Lasów Państwowych

01 O Lasach Państwowych

Kim jesteśmy

Jesteśmy największą w Unii Europejskiej organizacją zarządzającą lasami publicznymi. Gospodarujemy na ¼ powierzchni Polski. Funkcjonujemy już nieomal wiek – od powstania w 1924 r. przedsiębiorstwa Polskie Lasy Państwowe. Dzięki naszym wysiłkom obszary leśne, które po zakończeniu II wojny światowej zajmowały zaledwie 21% kraju, obecnie stanowią 29,6% jego powierzchni, co odpowiada ponad 9,2 mln ha. Co roku sadzimy ok. 500 mln nowych drzew.

Prowadzimy gospodarkę leśną w sposób zrównoważony, zapewniający odnawianie się zasobów leśnych i trwałość procesów przyrodniczych. Pozyskujemy mniej drewna, niż przyrasta, dzięki czemu nasze zasoby tego surowca co roku zwiększają się o ok. 25 mln m³ netto. Dążymy do tego, aby skład gatunkowy lasów był zgodny z warunkami siedliskowymi (klimatyczno-glebowymi). Dzięki tzw. przebudowie drzewostanów sprawiliśmy, że powierzchnia lasów liściastych w Lasach Państwowych wzrosła z 13,0% do 24,1%.

Z każdego miejsca w Polsce można w nie więcej niż godzinę dotrzeć do ogólnodostępnego lasu. Dbamy o zachowanie różnorodności przyrody dla przyszłych pokoleń. Wiele ekosystemów, którymi gospodarujemy, jest objętych ochroną w formie rezerwatów, parków krajobrazowych czy obszarów Natura 2000. Dla przykładu, te ostatnie obejmują ponad 38% zarządzanej przez nas powierzchni (2,8 mln ha).

Realizujemy liczne działania będące odpowiedzią na postępujący kryzys klimatyczny. Do najważniejszych z nich należą kompleksowy program adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu, obejmujący ochronę lasów przed pożarami i projekty retencji wody, oraz pilotażowy projekt Leśnych Gospodarstw Węglowych mający na celu wypracowanie metod zwiększania pochłaniania CO₂ przez polskie lasy.

Stanowimy bardzo ważny element polskiej gospodarki, szczególnie jako bezpośredni i pośredni pracodawca na terenach wiejskich. Zatrudniamy ok. 26 tys. pracowników w całej Polsce, a dodatkowo przyczyniamy się do utrzymywania ponad 350 tys. miejsc pracy w przedsiębiorstwach z branży drzewnej. Wytwarzamy 2% polskiego PKB.

Samofinansujemy się z prowadzonej działalności.

Lasy Państwowe

zapewniają trwałość lasów, prowadząc zrównoważoną gospodarkę

chronią lasy i udostępniają je społeczeństwu

sadzą więcej drzew, niż wycinają

prowadzą działania proklimatyczne

są dostawcą odnawialnego surowca drzewnego z lasów certyfikowanych

zapewniają tysiące miejsc pracy

nie korzystają z pieniędzy podatników, za to wspierają inicjatywy rządowe i samorządowe

wspomagają finansowo parki narodowe i badania naukowe

Wielkoobszarowa Inwentaryzacja Stanu Lasów

Lasy Państwowe zlecają i finansują Wielkoobszarową Inwentaryzację Stanu Lasów, obejmującą zarówno publiczne, jak i prywatne obszary leśne. Celem inwentaryzacji jest dostarczanie aktualnych informacji na temat lasów oraz monitorowanie zmian. Jest ona przeprowadzana w pięcioletnich cyklach przez podległe resortowi środowiska przedsiębiorstwo państwowe Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, we współpracy z Instytutem Badawczym Leśnictwa.

WISL opiera się na cyklicznych obserwacjach na stałych powierzchniach próbnych, których jest ponad 30 tys. Dzięki niej wiemy m.in., jak dużo drzew rośnie w lasach

całej Polski, ile jest młodych, ile martwych drzew itd. Uzyskiwane dane pozwalają bardziej efektywnie gospodarować lasami i skuteczniej chronić przyrodę.

Bank Danych o Lasach

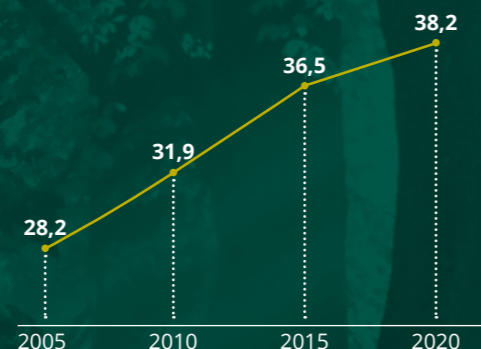
Pod adresem www.bdl.lasy.gov.pl można znaleźć Bank Danych o Lasach, stworzony przez Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej na zlecenie Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych. Jego głównym celem jest dostarczanie informacji o gospodarce leśnej i stanie lasów wszystkich form własności, w powiązaniu z danymi na temat m.in. stanu środowiska przyrodniczego oraz ochrony przyrody. Potencjalnymi użytkownikami Banku Danych są nie tylko leśnicy, ale także organy ochrony środowiska i planowania przestrzennego, naukowcy oraz społeczeństwo.

Fakty o lasach

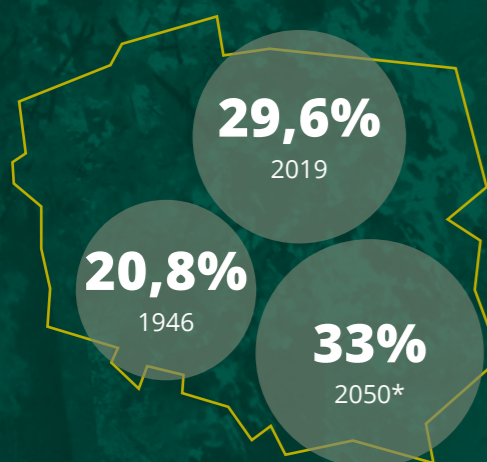
POWIERZCHNIA LASÓW

POZYSKANIE DREWNA W LATACH 2005–2020 (mln m³)

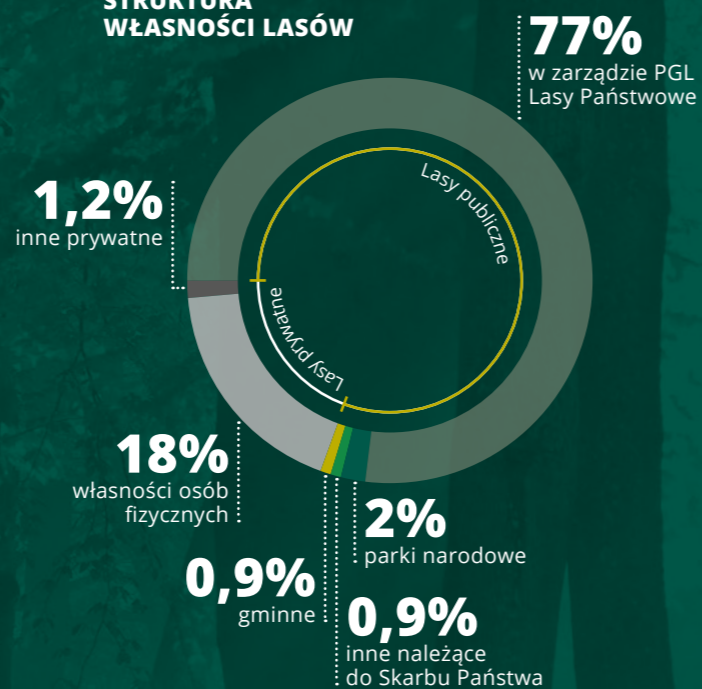

UDZIAŁ LASÓW W POWIERZCHNI POLSKI

*Prognoza

STRUKTURA WŁASNOŚCI LASÓW

60,1% udziału sosny w Lasach Państwowych (pozostałe gatunki lasotwórcze to m.in. dąb, świerk, buk, jodła i brzoza)

Średnio ponad **30 mln ton CO₂** rocznie pochłaniały polskie lasy w latach 2015–2019

500 mln drzew sadzą co roku nasi leśnicy

40 mln zł (lata 2016–2020) wynosi średnie roczne wsparcie przekazywane przez nas parkom narodowym

134 obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO), **710** specjalnych obszarów ochrony siedlisk (SOO) oraz **11 551** pomników przyrody znajduje się w Lasach Państwowych

1286 rezerwatami przyrody opiekują się Lasy Państwowe

65% wszystkich gatunków roślin i zwierząt obecnych w Polsce występuje w lasach

Misja Lasów Państwowych

Naszym wspólnym dobrem, lasami, zarządzamy w sposób profesjonalny, odpowiedzialny i otwarty. Gospodarkę leśną prowadzimy tak, by zagwarantować powiększanie zasobów leśnych oraz ciągłość wykorzystania wszystkich funkcji lasów. Zgodnie z oczekiwaniami społecznymi i potrzebami gospodarki:

- » zapewniamy trwałość lasów stanowiących podstawę ochrony klimatu i pozostałych elementów środowiska,
- » kształtujemy w społeczeństwie świadomość znaczenia lasów dla środowiska oraz zapewniamy mu możliwość korzystania z nich,
- » dostarczamy surowiec drzewny oraz inne produkty i usługi.

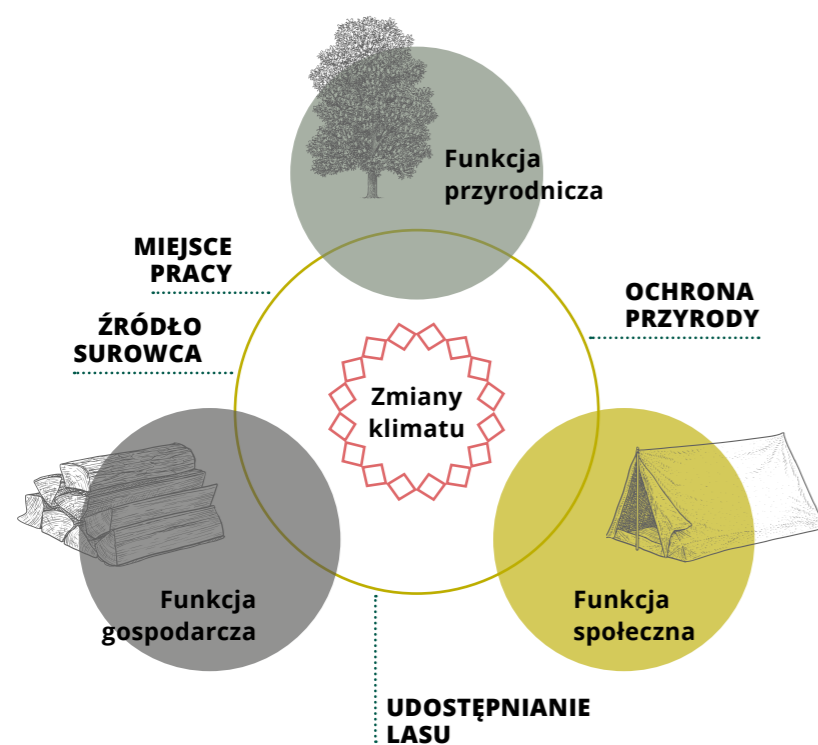
Nasz system wartości

Cele ekonomiczne osiągamy w sposób odpowiedzialny społecznie i środowiskowo poprzez jak najlepsze wykorzystywanie dostępnych zasobów i kompetencji. Nieustannie podejmujemy działania wspierające rozwój naszych pracowników.

Mamy pełną świadomość tego, że społeczeństwo rozlicza nas ze sposobu zarządzania powierzonym majątkiem oraz z naszego wpływu na otoczenie, dlatego stawiamy na dialog z wszystkimi interesariuszami. To trudna rzecz, tym bardziej, gdy mowa o dobrach narodowych. Na przestrzeni lat nie zawsze umieliśmy słuchać, ale jedno jest pewne: chcemy otwarcie mówić o trudnych kwestiach i rozwijać dobrą komunikację z wszystkimi grupami społecznymi. Dokładamy starań, by zawsze była ona transparentna i etyczna.

Spełniane przez nas role

Nasza działalność spełnia trzy podstawowe funkcje: przyrodniczą, gospodarczą i społeczną.

Funkcja przyrodnicza

Dzięki swej zróżnicowanej strukturze lasy są nie tylko miejscem życia dla wielu organizmów, ale mają także dobroczynny wpływ na środowisko życia człowieka. Ekosystemy leśne regulują krążenie wody w przyrodzie (m.in. zapobiegając powodziom), przeciwdziałają lawinom i osuwiskom, a także chronią glebę przed erozją, a tym samym krajobraz przed stepowaniem. Dzięki nim społeczeństwo może oddychać czystszy powietrzem, ponieważ drzewa neutralizują zanieczyszczenia atmosferyczne i produkują tlen. W skali lokalnej obszary leśne zmniejszają

amplitudy temperatur (zarówno dobowe, jak i roczne) oraz prędkość wiatru. Z kolei na poziomie globalnym łagodzą zmiany klimatu, gdyż wiążą duże ilości CO₂ będącego gazem cieplarnianym.

Funkcja społeczna

Lasy są naturalnym miejscem wypoczynku i rekreacji, w związku z czym są szczególnie ważne dla społeczeństwa. Obcowaniu z naturą sprzyja bogata infrastruktura turystyczna, m.in. szlaki piesze, rowerowe oraz konne, miejsca biwakowania, parkingi leśne, wiaty, ścieżki zdrowia i platformy

widokowe. Zarządzamy ruchem turystycznym tak, aby odciążyć obszary cenne przyrodniczo, a odpowiednio oznakowane szlaki turystyczne w lasach przeciwdziałają ryzyku zgubienia się.

Podczas zajęć edukacyjnych, za pośrednictwem mediów społecznościowych i różnorodnych materiałów edukacyjnych, uczymy m.in. o funkcjach lasu, przyrodzie, odpowiedzialnym korzystaniu z lasów. Na stronie Lasów Państwowych dostępne są przewodniki z cyklu „Warto zobaczyć” i „NIEMAPA”, a także poradniki, np. „Leśny survival”. Dużo uwagi poświęcamy różnym formom zajęć o tematyce przyrodniczej.

Funkcja gospodarcza

Dzięki ekosystemom leśnym mamy dostęp do cennego surowca odnawialnego, jakim jest drewno. Leśnicy gospodarują nim niezwykle odpowiedzialnie. Stosują się do zasady trwałości lasów i zwiększania ich zasobów, tak aby zachować je dla przyszłych pokoleń. W 2019 r. objętość pozyskanego drewna odpowiadała 73,6% rocznego przyrostu bieżącego, a w 2020 – 75,6%.

3,7 mln

osób rocznie bierze średnio udział w naszych projektach ze sfery edukacji leśnej

Nasz wkład w zrównoważony rozwój

Jesteśmy mocno zaangażowani w realizację wielu zadań zapisanych w Agendzie na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030¹, przyjętej przez Organizację Narodów Zjednoczonych i stanowiącej plan budowy lepszego świata dzięki zaspokojeniu najpilniejszych potrzeb społecznych z szacunkiem dla środowiska oraz z uwzględnieniem potrzeb przyszłych pokoleń. Na bieżąco analizujemy, co jeszcze możemy zrobić, aby w coraz większym stopniu przyczynić się do wypełnienia tego międzynarodowego zobowiązania. Naszych interesariuszy zapraszamy do wspólnych działań w tym obszarze.

WSPIERAMY REALIZACJĘ 14 CELÓW ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU ONZ

Forma prawna i model organizacyjny

Jesteśmy jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, reprezentującą Skarb Państwa w zakresie zarządzanego mienia. Prowadzimy działalność na zasadzie samodzielności finansowej, na podstawie ustawy o lasach².

Model zarządzania w Lasach Państwowych opiera się na trzech szczeblach, które stanowią:

» dyrektor generalny

Jest powoływany przez ministra właściwego ds. środowiska. Kieruje całą organizacją, m.in. poprzez wydawanie zarządzeń i decyzji. Jego biuro stanowi Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, a organem doradczym jest Kolegium Lasów Państwowych.

» regionalne dyrekcje

Do ich zadań należy przede wszystkim koordynacja działań na swoim terytorium oraz nadzór nad podległymi jednostkami.

» nadleśnictwa

Kierują nimi nadleśniczowie, którzy na swoim terenie samodzielnie prowadzą gospodarkę leśną i odpowiadają za stan lasu. Funkcjonowanie każdego nadleśnictwa opiera się na szczegółowym planie gospodarczym – planie urządzenia lasu.

Naszą podstawową jednostką organizacyjną jest nadleśnictwo dzielące się na leśnictwa. Realizację zadań nadleśnictw wspierają jednostki organizacyjne Lasów Państwowych zwane zakładami, prowadzące działalność w zakresie produkcji, transportu, handlu i usług.

Struktura Lasów Państwowych

17 regionalnych dyrekcji

7 zakładów o zasięgu krajowym

429 nadleśnictw

15 zakładów o zasięgu regionalnym

Gospodarujemy na podstawie planu urządzenia lasu

10-letni plan urządzenia lasu, zatwierdzany przez ministra właściwego ds. środowiska, szczegółowo określa, ile maksymalnie drewna może pozyskać nadleśnictwo, w jaki sposób ma chronić i pielęgnować las i jak go odnawiać. Zawiera także program ochrony przyrody.

¹http://www.unic.un.org.pl/files/164/Agenda%202030_pl_2016_ostateczna.pdf.

²Dz.U. 1991 nr 101 poz. 444, z późn. zm.

CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU WSPIERANE PRZEZ LASY PAŃSTWOWE W RAMACH ODPOWIEDZIALNOŚCI WOBEC ŚRODOWISKA NATURALNEGO:

02 Środowisko

Troska o lasy

Dbamy o stan ekosystemów leśnych, by mogły korzystnie wpływać na środowisko życia człowieka. Pracujemy nad zwiększeniem pochłaniania przez polskie lasy CO₂, utrzymujemy sprawny system ochrony przeciwpożarowej oraz zwiększamy różnorodność biologiczną. Włączamy się w ten sposób w realizację trzech globalnych Celów Zrównoważonego Rozwoju.

Zagrożenia dla trwałości lasów

Chcemy, aby nasze lasy były zdrowe i miały odpowiednią strukturę, dlatego zwiększamy ich odporność na różne negatywne czynniki. Niestety pogłębiające się zmiany klimatu, których objawami są deficyty opadów, susze i wysokie lub ekstremalnie wysokie temperatury, ciepłe bezśnieżne zimy czy spadek poziomu wód gruntowych – istotnie osłabiają stan zdrowotny drzewostanów, co zwiększa ich podatność na choroby i szkodniki. Dlatego kluczową rolę w gospodarce leśnej powinny odgrywać gatunki drzew rodzimych, które wykazują cechy bardziej odpornych na zmieniające się warunki środowiskowe.

Trwałości lasów mogą zagrażać:

- » **czynniki biotyczne:** działalność owadów, grzybów patogenicznych, ssaków roślinożernych, roślin półpasożytniczych;
- » **czynniki abiotyczne:** ekstremalne zjawiska atmosferyczne (np. silne wiatry i ulewne deszcze), wysokie i niskie temperatury, niekorzystne właściwości gleby (np. niski poziom wód gruntowych);
- » **czynniki antropogeniczne:** pożary, zanieczyszczenia powietrza, wód i gleb, działalność wydobywcza, zaśmiecanie.

Skuteczna ochrona lasów wymaga prawidłowego i odpowiednio wczesnego rozpoznawania zagrożeń, dlatego leśnicy prowadzą stały monitoring środowiska leśnego, korzystają również z opracowań naukowych. Podejmowane przez nich działania ochronne opierają się o instrukcję ochrony lasu³ i mają charakter zintegrowany – łączą metody biologiczne, mechaniczne i chemiczne.

W latach 2019–2020

26 nadleśnictw było zaangażowanych w projekt Leśnych Gospodarstw Węglowych

ponad **500** naszych obiektów małej retencji retencjonowało ponad **900 tys. m³** wody

utrzymywaliśmy **3893** stref ochrony gatunków

1000 kłód bartnych i **104** pasieki powstały w ramach projektów „Bartnicy Sudetów” i „Pszczoły wracają do lasu”

11 700 prelekcji przeprowadziliśmy w ramach edukacji przeciwpożarowej

38%

powierzchni Lasów Państwowych to obszary Natura 2000

³ https://www.lasy.gov.pl/pl/publikacje/copy_of_gospodarka-lesna/ochrona_lasu/instrukcja-ochrony-lasu.

Usuwanie z lasu drzewa zasiedlone przez szkodniki, co pozwala ograniczyć szybkość i zasięg ich rozprzestrzeniania, a jednocześnie staramy się pozostawiać tzw. martwe drewno spełniające ważne funkcje ekologiczne (jego ilość w Lasach Państwowych stale rośnie). W miejscach, w których zostało pozyskane drewno, sadzony jest młody las. Wszędzie, gdzie to możliwe, na miejscu lasów jednogatunkowych i posadzonych niezgodnie z warunkami siedliskowymi sadzimy drzewa należące do gatunków lepiej dostosowanych do danego siedliska. Dzięki temu powstają lasy bardziej zróżnicowane, a tym samym bardziej odporne na różne zagrożenia. Odporność lasów zwiększamy, intensywnie promując odnowienia naturalne.

Ochrona przeciwpożarowa

Polskie lasy, w których dominują gatunki iglaste, należą do najbardziej palnych w Europie, dlatego podejmujemy zwiększone wysiłki, by przeciwdziałać ryzyku pożarów. W 2019 r. w lasach pozostających pod naszym zarządem doszło do 3239 pożarów, w 2020 r. były ich już tylko 2274.

Posiadamy sprawny, stale udoskonalany system ochrony przeciwpożarowej. Jako jedyna instytucja w Polsce finansujemy loty patrolowe i gaśnicze. Wycarterowane przez nas samoloty wspierają akcje gaśnicze prowadzone przez straż pożarną – co roku w sezonie pożarowym (marzec–wrzesień) do naszej dyspozycji jest do 50 takich maszyn. W każdym regionie regularnie odbywają się wspólne ćwiczenia leśników i strażaków, których ponadto wspieramy finansowo.

W latach 2019–2020 przekazaliśmy Państwowej Straży Pożarnej oraz ochotniczym strażom pożarnym prawie **7 mln zł**.

Odzwiedleniem dobrze działającego systemu przeciwpożarowego w Lasach Państwowych i dobrej współpracy z państwową i ochotniczymi strażami pożarnymi jest to, że w 2020 r. przeciętna powierzchnia pożaru w Lasach

Okolo **20 mln zł** – to średni roczny koszt usuwania śmieci z lasów, **100 000 m³** – to przeciętna roczna objętość usuwanych odpadów (odpowiednik **1000** wagonów kolejowych).

Wybrane uprawnienia Straży Leśnej:

- » legitymowanie osób,
- » zatrzymywanie i dokonywanie kontroli środków transportu,
- » dokonywanie kontroli podmiotów gospodarczych zajmujących się obrotem i przetwarzaniem drewna i innych produktów leśnych,
- » prowadzenie dochodzeń,
- » nakładanie oraz pobieranie grzywien w drodze mandatu karnego,
- » używanie broni palnej oraz środków przymusu bezpośredniego.

Państwowych wyniosła zaledwie 0,23 ha – ogień był wykrywany i gaszony, zanim zdążył się rozprzestrzenić.

Budowane przez nas zbiorniki retencyjne mają nie tylko znaczenie ekologiczne – w przypadku pożarów mogą pełnić rolę punktów czerpania wody.

Walka z zaśmiecaniem lasów

Stale rośnie ilość sprzątaną przez nas śmieci oraz kwoty przeznaczane na ten cel.

Zaśmiecanie lasów to bardzo poważny problem, gdyż może przyczyniać się do powstawania pożarów, negatywnie wpływać na rośliny i zwierzęta, a także być źródłem skażenia gleb i wód gruntowych. W działaniach prewencyjnych oraz do wykrywania sprawców wykorzystujemy nie tylko patrole Straży Leśnej, ale również monitoring wizyjny.

Straż Leśna

W Lasach Państwowych funkcjonuje Straż Leśna, która zwalcza przestępstwa i wykroczenia w zakresie tzw. szkodnictwa leśnego (m.in. zaśmiecanie i zanieczyszczanie lasu, kłusownictwo, kradzież sadzonek drzew lub drewna) i ochrony przyrody. Strażnicy leśni prowadzą rutynowe patrole, ale organizują również specjalne akcje. Przykładowo, wspólnie z policją, strażą graniczną oraz innymi służbami przed dniem Wszystkich Świętych oraz Bożym Narodzeniem przeciwdziałają nielegalnemu pozyskiwaniu gałęzi drzew iglastych oraz całych drzewek, kontrolując miejsca, gdzie prawdopodobieństwo wystąpienia kradzieży jest zwiększone, czyli np. lasy, w których rośnie dużo jodeł. Straż Leśna to jednak nie tylko walka z łamaniem prawa, ale również pomoc zwierzętom i ludziom, np. turystom, którzy zgubili się w lesie.

W ROKU 2020:

979

strażników leśnych zatrudnionych w nadleśnictwach

1671

akcji przeprowadzonych samodzielnie lub we współpracy z policją lub innymi służbami mundurowymi

3010

przypadków pomocy innym służbom lub podmiotom, głównie na obszarach leśnych poza własnością Skarbu Państwa

CHRONIMY LASY, ABY MOGŁY CHRONIĆ KLIMAT

Lasy a klimat

Lasy łagodzą zmianę klimatu w globalnej

skali, pochłaniając ogromne ilości CO₂, a jednocześnie sprawiają, że skutki tej zmiany są mniej dotkliwe dla człowieka. Przykładem może być ograniczanie spływu powierzchniowego podczas nawałnych deszczy oraz rola naturalnych barier ochronnych przeciwko wiatrom.

Wybrane projekty Lasów Państwowych związane z przeciwdziałaniem zmianom klimatu:

Leśne Gospodarstwa Węglowe

Projekt realizowany od 2017 r., którego celem jest opracowanie metodyki zwiększania pochłaniania CO₂ przez lasy. W latach 2019–2020 zrealizowano działania dodatkowe na powierzchni 2082 ha.

Dzięki realizacji projektu w ciągu trzydziestu lat lasy mają dodatkowo pochłonąć blisko 1 mln ton CO₂. Leśnicy współpracują z wybranymi ośrodkami naukowymi nad udoskonaleniem modelu obliczania pochłaniania CO₂. Ma to umożliwić określenie ilości zakumulowanego węgla dla każdego obszaru leśnego w zintegrowanym Systemie Informatycznym Lasów Państwowych. Dzięki temu zwiększy się dokładność raportowania pochłaniania CO₂ w lasach Polski.

Dodatkowo pochłonięty CO₂ jest udostępniany na aukcjach w formie Jednostek Dwutlenku Węgla (JDW to ilość węgla organicznego odpowiadająca 1 tonie CO₂, która w efekcie działań dodatkowych zostanie zakumulowana w drzewostanach oraz w glebie). W latach 2019–2020 zostały przeprowadzone dwie aukcje JDW, w których wzięło udział 13 nabywców. Przychody z aukcji są przeznaczane na wskazane przez poszczególnych nabywców cele – od programów ochrony gatunków przez budowę leśnej infrastruktury turystycznej po wykup gruntów do zalesienia.

Las Energii

Celem projektu jest osiągnięcie przez Lasy Państwowe samowystarczalności energetycznej. Kluczowe działania w jego ramach stanowią:

- » wykorzystanie odnawialnych źródeł energii do ogrzewania budynków,
- » zakup elektrycznych samochodów służbowych,
- » grupowy zakup energii elektrycznej,
- » budowa w nadleśnictwach stacji ładowania pojazdów elektrycznych.

W 2020 r. sfinalizowaliśmy grupowy zakup energii elektrycznej dla wielu jednostek Lasów Państwowych, uruchomiliśmy pierwsze własne stacje ładowania aut elektrycznych oraz poszerzyliśmy naszą flotę o 18 takich pojazdów, a nasi pracownicy zostali przeszkoleni z ich budowy i eksploatacji. W następnych latach projekt będzie się koncentrował na budowie kolejnych stacji ładowania i przebudowie floty, a także na budowie zespołu rozproszonych farm fotowoltaicznych w celu dostarczania energii lokalnym odbiorcom prądu.

1

Prognozujemy zagrożenia.

2

Tworzymy zbiorniki małej retencji zmniejszające fluktuacje zjawisk pogodowych.

3

Przebudowujemy drzewostany, gdyż drzewa rosnące w odpowiednich dla siebie warunkach glebowych i klimatycznych są odporniejsze na szkodniki.

4

Chronimy glebę przed degradacją.

5

Prowadzimy monitoring mający na celu zapobieganie powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożarów.

6

Chronimy zasoby genowe w Leśnym Banku Genów Kostrzyca.

W latach 2019–2020

Mamy

56

zmodernizowanych budynków
za łączną kwotę ponad 36 mln zł,
z czego w ramach projektu

28

budynków przy wsparciu
środków z funduszu leśnego
(11,7 mln zł)

W obiektach objętych projektem
wybudowaliśmy **33** instalacje OZE
(ogniwa fotowoltaiczne, kolektory
słoneczne, pompy ciepła, kotły
na biomasę) o mocy ponad **0,5 MW**,
co pozwala na roczne oszczędności
energii przekraczające **9 tys. GJ**.

Termomodernizacja budynków

Zarządzamy wieloma budynkami na terenie całego kraju, z których część z uwagi na stan techniczny wymaga termomodernizacji. Od 2017 r. kompleksowo koordynujemy działania w tym zakresie w ramach projektu. Wpłynęły one na ograniczenie zużycia energii w budynkach, a także na zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych. Podstawą przeprowadzanych modernizacji obiektów są audyty energetyczne pozwalające na wybór optymalnych rozwiązań.

Nasze nowe budynki powstają w technologii drewnianej, zgodnie z opracowanymi przez nas standardami technicznymi energooszczędnego budownictwa z drewna. Dzięki temu ograniczamy zużycie energii i emisje CO₂, a jednocześnie chronimy dziedzictwo architektoniczne i wspieramy zanikające profesje związane z obróbką drewna.

Mała retencja góraska i nizinna

Na terenach leśnych tworzymy obiekty małej retencji wodnej, przeciwdziałając w ten sposób skutkom suszy, a jednocześnie sprzyjając zachowaniu siedlisk przyrodniczych i tworząc nowe. W ramach dwóch kompleksowych projektów adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu, których przedmiotem jest rozwój systemów małej retencji oraz przeciwdziałanie nadmiernej erozji wodnej, realizowanych przez 160 nadleśnictw, do 2022 r. osiągniemy przyrost retencji co najmniej o 4,2 mln m³.

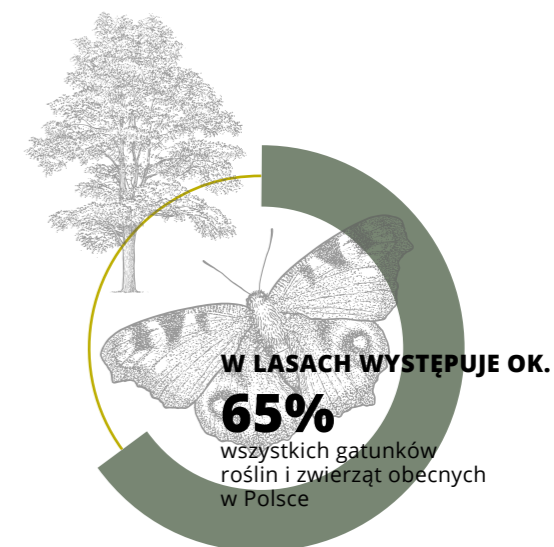
Więcej informacji na temat projektów rozwojowych: projekty-rozwojowe.lasy.gov.pl.

Dbamy o różnorodność biologiczną

Od wielu lat angażujemy się w działania mające na celu zachowanie jak największego bogactwa ekosystemów i gatunków. W ramach projektów lokalnych i ogólnopolskich czynnie chronimy cenne siedliska oraz rzadkie grzyby, rośliny i zwierzęta.

Konieczność ochrony różnorodności biologicznej uwzględniamy na wszystkich etapach prowadzenia gospodarki leśnej. Co więcej, realizujemy służące temu celowi projekty inwestycyjne oraz programy zaangażowania społecznego. W ich ramach współpracujemy z lokalnymi społecznościami oraz organizacjami pozarządowymi.

Nie zapominamy, że im starsze drzewostany, tym większa liczba zasiedlających je organizmów, w tym rzadkich i zagrożonych. Między innymi dzięki prowadzonej przez nas proekologicznej gospodarce leśnej, w tym pozostawianiu drzew dziuplastych i ochronie gniazd, wzrosła liczebność wielu gatunków ptaków, m.in. siniaka, pleszki, kowalika, bielika czy kani rudej.

Aktywnie chronimy głąszca i cietrzewia, a także tworzymy strefy ochronne wokół miejsc gniazdowania chronionych gatunków ptaków oraz miejsc występowania chronionych ssaków, gadów, roślin i porostów. Na należących do nas gruntach prowadzimy ośrodki rehabilitacji zwierząt i zagrody pokazowe, a także ogrody botaniczne i arboreta.

Na gruntach w zarządzie LP istnieje

1286

 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni **124 tys. ha**

134

 obszary specjalnej ochrony ptaków zajmujące powierzchnię **2207 tys. ha**

710

 specjalnych obszarów ochrony siedlisk zajmujących powierzchnię **1651 tys. ha**

11 551

pomników przyrody

11

zagród pokazowych, w tym 3 zagrody pokazowe żubra

7

ogrodów botanicznych

17

arboretów

Projekty ochrony różnorodności biologicznej

Podejmujemy wiele działań ukierunkowanych na zachowanie różnorodności biologicznej finansowanych zarówno ze środków własnych, jak i zewnętrznych. Można do nich zaliczyć m.in. projekty związane z ochroną gatunkową grzybów, roślin i zwierząt, projekty ochrony siedlisk przyrodniczych, inwentaryzacje przyrodnicze oraz badania genetyczne.

Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe

W projekcie uczestniczyło w 2020 r. 106 nadleśnictw, które realizowały zadania ochronne na 104 obszarach Natura 2000. Podjęte działania miały na celu osiągnięcie właściwego stanu siedlisk i chronionych gatunków na powierzchni 10,5 tys. ha.

Ochrona cietrzewia

Głównym celem projektu „Czynna ochrona cietrzewia na gruntach w zarządzie Lasów Państwowych w Polsce” jest zachowanie krajowej populacji tego ptaka poprzez utrzymanie stanowisk lęgowych oraz stworzenie nowych. W Nadleśnictwie Spychowo prowadzimy jedyny w kraju Ośrodek Hodowli Cietrzewia, w którym przebywa obecnie ok. 30 osobników. Wyhodowane tam młode są wsiedlane do istniejących ostoi gatunku, m.in. na Pojezierzu Mazurskim i w Borach Dolnośląskich. Ponadto 11 nadleśnictw utrzymuje bądź odtwarza warunki odpowiadające wymaganiom siedliskowym cietrzewi.

126

młodych cietrzewi zostało wsiedlonych w 2020 r.

Ochrona głuszca

Wzmacniamy kondycję istniejących i odtwarzanych populacji tego gatunku, utrzymując lub tworząc preferowane przez niego warunki siedliskowe. W tym celu m.in. odpowiednio kształtujemy strukturę drzewostanów, modyfikujemy sposoby prowadzenia gospodarki leśnej oraz polepszamy jakość żerowisk.

Ochrona rybołowa

Nowatorski projekt „Ochrona rybołowa *Pandion haliaetus* na wybranych obszarach SPA Natura 2000 w Polsce”, współfinansowany ze środków Programu LIFE, realizujemy wspólnie z Komitetem Ochrony Orłów. Ma on ogromne znaczenie dla polskiej przyrody, gdyż populacja tego ptaka w naszym kraju szacowana jest obecnie na zaledwie 27 par. Aby chronić ten skrajnie rzadki gatunek, zamontowaliśmy 232 gniazda nadrzeczne oraz 50 platform na słupach linii wysokiego napięcia (we współpracy z ENEA Operator S.A. oraz PSE S.A). Ponadto prowadziliśmy działania informacyjne i edukacyjne, w tym zorganizowaliśmy 18 spotkań z różnymi grupami społecznymi (m.in. ornitologami, wędkarzami i właścicielami gospodarstw rybackich) oraz konkursy dla uczniów szkół

podstawowych. Dzięki realizacji projektu udało się zatrzymać spadek liczebności populacji rybołowa oraz uzyskać wiele szczegółowych informacji na jej temat, np. dotyczących miejsc żerowania oraz tras migracji na zimowiska do Afryki.

Ochrona żubra

Projekt „Czynna ochrona żubra w Polsce”, realizowany jest przez SGGW w Warszawie wspólnie z 25 nadleśnictwami i Białowieskim Parkiem Narodowym. Dzięki naszej opiece populacja żubrów zwiększa się o ok. 10% rocznie. Budujemy nowe zagrody pokazowe, tworzymy nowe stada wolnościowe. Żubry otoczone są opieką weterynaryjną.

W ramach projektu w 2020 r. kontynuowaliśmy budowę zagrody pokazowej w Nadleśnictwie Supraśl. Ponadto prowadziliśmy zajęcia edukacyjne w formule online, mające na celu prezentację gatunku oraz wzrost akceptacji dla niego w lokalnych społecznościach.

Leśny Bank Genów Kostrzyca

Od 2017 r. prowadzimy innowacyjny projekt ochrony zasobów genowych, polegający na identyfikacji molekularnej (barkodowaniu) oraz przechowywaniu DNA wybranych gatunków roślin występujących na terenie Puszczy Białowieskiej. W ramach projektu pozyskiwane są fragmenty tkanek oraz nasiona najcenniejszych roślin puszczy, w tym wielu gatunków zagrożonych wyginięciem.

Pszczoły wracają do lasu

Owady zapylające, kluczowe dla funkcjonowania przyrody oraz gospodarki, narażone są ostatnio na szereg zagrożeń. Kierując się troską o nie, zamontowaliśmy ponad 1000 kłód bartnych i stworzyliśmy 104 pasieki. Udało nam się ponadto posadzić ok. 30 tys. drzew i krzewów istotnych dla pszczół. Co więcej, zainicjowaliśmy i dofinansowaliśmy pierwsze w Polsce studia podyplomowe z zakresu pszczelarstwa, zorganizowane przez Uniwersytet Rolniczy w Krakowie (pierwszą edycję w 2019 r. ukończyło 38 osób).

CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU WSPIERANE PRZEZ LASY PAŃSTWOWE W RAMACH ODPOWIEDZIALNOŚCI W MIEJSCU PRACY:

CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU WSPIERANE PRZEZ LASY PAŃSTWOWE W RAMACH UDOSTĘPNIANIA LASÓW SPOŁECZEŃSTWU:

Człowiek

Praca w Lasach Państwowych

Kultura organizacyjna

Naszym najcenniejszym dobrem są pracownicy. Pełnią oni służbę, która wymaga od nich niezwykłego poświęcenia. Dlatego fundamentem naszej polityki wobec pracowników jest zapewnianie im poczucia bezpieczeństwa, odpowiedniego poziomu życia oraz dostępu do świadczeń. Świadomie i aktywnie zarządzamy relacjami pracowniczymi, kierując się wysokimi standardami etycznymi oraz wartościami, do których należą w szczególności uczciwość, otwartość, wzajemne zaufanie, odpowiedzialność, profesjonalizm i szacunek.

Dokładamy wszelkich starań, by zatrudniane przez nas osoby miały świadomość własnej wartości. Równoważymy ich prawa i obowiązki. Nowelizujemy Ponadzakładowy Układ Zbiorowy Pracy, regulujący sprawy związane z potrzebami zatrudnionych i określający ramy ich funkcjonowania w organizacji. Jego zapisy są bardziej korzystne dla pracowników niż Kodeks pracy, co czyni z nas jednym z najbardziej propracowniczych przedsiębiorstw w kraju.

O prawa pracowników dbają związki zawodowe, do których należy prawie 70% załogi. Stworzyliśmy i doskonalimy procedury przeciwdziałające mobbingowi.

Struktura zatrudnienia

Na dzień 31 grudnia 2020 r. zatrudnienie w Lasach Państwowych wynosiło **25 804** pracowników. Struktura zatrudnienia kształtowała się następująco:

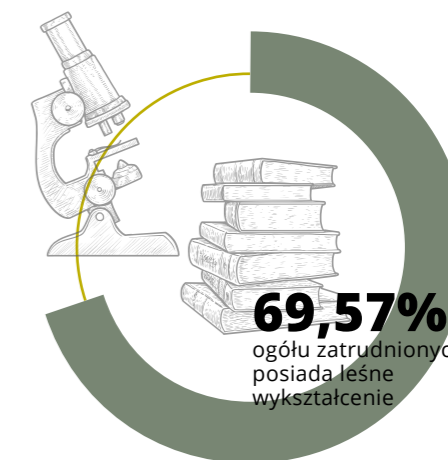
- » 17 621 pracowników Służby Leśnej (ponad 68% zatrudnionych),
- » 5558 pracowników administracji (ponad 21%),
- » 1920 pracowników na stanowiskach robotniczych,
- » 705 osób na rocznym stażu.

Główne polityki z obszaru pracowniczego

Głównym dokumentem regulującym kwestie pracownicze jest Ponadzakładowy Układ Zbiorowy Pracy. Oprócz niego w organizacji LP funkcjonuje Wewnętrzna Procedura Antymobbingowa. Dzięki niej każdy pracownik ma szansę na bezpieczną drogę odwoławczą. Powoływane są specjalne komisje, które

KOBIETY STANOWIĄ:

rozpatrują każdą sprawę indywidualnie, starając się chronić osobę poszkodowaną. We wszystkich jednostkach organizacyjnych Lasów Państwowych organizowane są szkolenia, które mają na celu przeciwdziałanie mobbingowi. Tematyka przeciwdziałania mobbingowi jest ponadto podejmowana podczas porad wewnętrznych i spotkań służbowych.

Jednostki organizacyjne reagują, np. w formie indywidualnych rozmów i badań ankietowych, na sygnały mogące wskazywać na występowanie w nich zjawiska mobbingu.

Szkolenia i rozwój

Reagujemy na dynamicznie zmieniające się otoczenie rynkowe i wzmacniamy kompetencje naszych pracowników. Corocznie organizujemy specjalistyczne szkolenia dla wybranych grup zatrudnionych. Dofinansowujemy naukę pracowników na studiach wyższych i podyplomowych. Zatrudniamy stażystów i umożliwiamy odbycie praktyk zawodowych.

Zdrowie pracowników

Lasy Państwowe zapewniają pracownikom i ich rodzinom dostęp do pakietów prywatnej opieki zdrowotnej. W ramach medycyny pracy zatrudnieni mają możliwość zaszczepiania się przeciwko kleszczowemu zapaleniu mózgu. W przypadku stwierdzenia choroby zawodowej pracownik może liczyć na dodatkowe wsparcie i opiekę. Przykładem jest program leczenia boreliozy opracowany wspólnie z prywatną firmą medyczną.

W ramach promocji zdrowego stylu życia i ducha pozytywnej rywalizacji wspieramy udział pracowników w zawodach sportowych. Organizowane są mistrzostwa Polski leśników w siatkówce, tenisie stołowym czy brydżu sportowym. Dodatkowo przy okazji różnych imprez otwartych dla społeczeństwa organizowane są kategorie, w których mogą rywalizować leśnicy, np. w biathlonie, biegach, jeździe na rowerach górskich. W części jednostek odbywają się dofinansowane przez pracodawcę regularne zajęcia sportowe, które służą zarówno utrzymaniu dobrego zdrowia, jak i integracji pracowników.

Zapewniamy pracownikom możliwość skorzystania z dodatkowych urlopów: na poratowanie zdrowia, którego wymiar może wynieść nawet pół roku, oraz na leczenie sanatoryjne, którego koszty dofinansujemy nawet w 95%.

Bezpieczeństwo i higiena pracy

Bezpieczeństwo w lasach jest naszym priorytetem. Dlatego każdy pracownik przechodzi okresowe szkolenia z zakresu BHP, a dla poszczególnych stanowisk opracowano karty ryzyka zawodowego. Zapewniamy zatrudnionym środki ochrony indywidualnej oraz odzież i obuwie robocze, a także środki higieny osobistej.

W wielu jednostkach Lasów Państwowych działają społeczni inspektorzy pracy, którzy w ścisłej współpracy z Państwową Inspekcją Pracy na bieżąco kontrolują przestrzeganie przepisów BHP oraz identyfikują pojawiające

się zagrożenia. Kwestie te są także kluczowym obszarem naszej współpracy z zakładami usług leśnych. Na bieżąco monitorujemy wypadkowość prac leśnych i wdramy działania naprawcze. Ponadto, efekty tych wspólnych działań są dodatkowo weryfikowane przy okazji corocznych audytów w systemach PEFC i FSC.

Dodatkowe świadczenia

Dodatkowe korzyści zatrudnienia w Lasach Państwowych stanowią:

- » elastyczne godziny pracy,
- » nagrody jubileuszowe,
- » deputat opałowy,
- » pracownicy, emeryci i renciści mogą bezpłatnie korzystać z użytków rolnych zarządzanych przez Lasy Państwowe.

W organizacji istnieje również zakładowy fundusz świadczeń socjalnych, który:

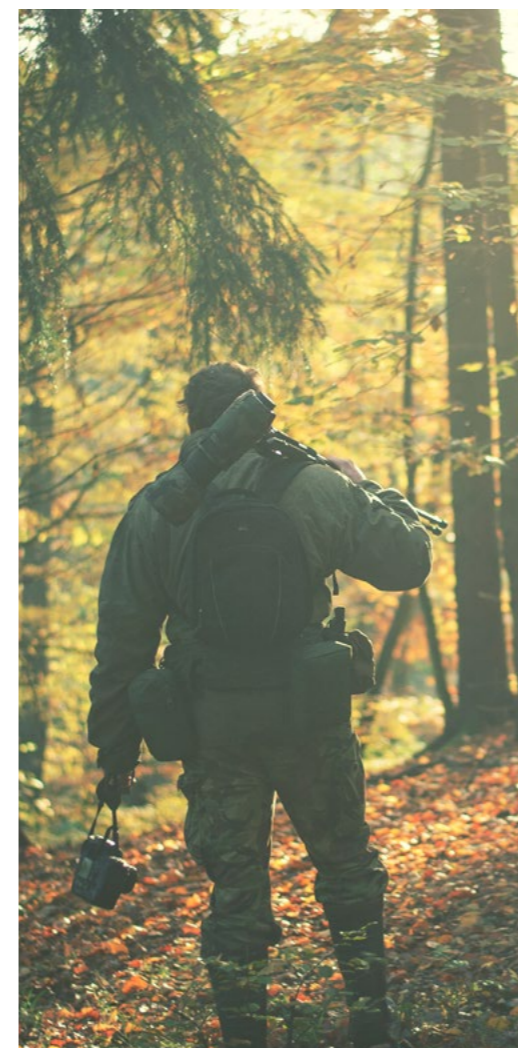
- » dofinansowuje wypoczynek pracowników i emerytów,
- » dofinansowuje wypoczynek dzieci,
- » finansuje świadczenia świąteczne dla pracowników posiadających dzieci.

Pracownicy w trudnej sytuacji finansowej mogą uzyskać pożyczkę z kasy zapomogowo-pożyczkowej.

Komunikacja wewnętrzna

Komunikacja z naszymi pracownikami jest transparentna i opiera się na uczciwości oraz szacunku. Dzięki niej promujemy i wzmacniamy wartości, którymi kierujemy się na co dzień.

W Lasach Państwowych pracujemy zarówno nad komunikacją pionową, jak i poziomą. Służy temu działalność związków zawodowych, portalu pracowniczego, grup dyskusyjnych dla pracowników w mediach społecznościowych i stale rozwijające się Centrum Informacyjne Lasów Państwowych z siedzibą przy Dyrekcji Generalnej w Warszawie.

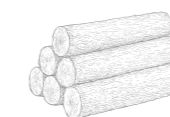

Udostępniamy lasy społeczeństwu

Oczekiwania różnych grup społecznych względem lasów zmieniają się wraz z rozwojem cywilizacji, wzrostem poziomu życia i świadomości ekologicznej obywateli. Zwiększają się również wymagania społeczne w zakresie dostępności lasów i wygody korzystania z nich w celach rekreacyjnych. Przedsiębiorcy chcą z kolei bardziej efektywnego wykorzystania lasów do celów gospodarczych. Lasy Państwowe starają się godzić te oczekiwania poprzez zrównoważoną gospodarkę leśną. Jesteśmy w kontakcie z naszymi interesariuszami i zawsze, gdy zachodzi potrzeba, podejmujemy aktywny dialog oparty na szacunku i merytorycznej dyskusji.

Nasi interesariusze

Przemysł drzewny

W zakresie dostarczania surowca drzewnego oraz produktów ubocznych gospodarki leśnej w ilości, jakości i cenach odpowiadających jego potrzebom technologicznym i ekonomicznym.

Przykładowi interesariusze: przemysł przetwórstwa drzewnego (firmy meblarskie, budowlane itp.), zakłady usług leśnych, odbiorcy produktów i usług leśnych.

Indywidualni użytkownicy lasu

W zakresie zachowania zasobów leśnych dla następnych pokoleń, zapewniania zdrowego środowiska do życia (m.in. poprzez wiązanie CO₂ oraz ochronę zasobów wody i gleby), utrzymywania siedlisk roślin, zwierząt i grzybów, umożliwiania obcowania z naturą, spędzania wolnego czasu, uprawiania sportu i turystyki, ochrony zasobów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego oraz pozyskiwania produktów lasu do wykorzystania na codzienne potrzeby.

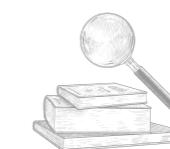
Przykładowi interesariusze: turyści, sportowcy i osoby aktywne fizycznie, zbieracze runa leśnego, indywidualni odbiorcy drewna, miłośnicy przyrody.

Zorganizowani użytkownicy lasu

Przykładowi interesariusze: myśliwi, bartnicy i pszczelarze, producenci żywności opartej na surowcach leśnych, placówki oświatowe, artyści, naukowcy, harcerze.

Organizacje rządowe/publiczne i pozarządowe

W szczególności w zakresie zapewnienia ochrony gatunków roślin, zwierząt i grzybów.

Przykładowi interesariusze: instytucje UE i ONZ, przedstawiciele Ministerstwa Środowiska i Klimatu, spółki Skarbu Państwa, samorządy, parki narodowe, instytuty badawcze, uczelnie wyższe, organy ochrony środowiska, stowarzyszenia i fundacje (głównie ekologiczne).

Turystyka w Lasach Państwowych

Kontakt z naturą ma bardzo istotne znaczenie dla dobrostanu psychicznego i fizycznego każdego z nas. Terapeutyczne korzyści z przebywania w lesie są szczególnie duże w przypadku osób żyjących w miastach, w których tempo życia, jakość powietrza czy poziom hałasu nie sprzyjają zdrowiu. Pobyt pośród drzew redukuje stres, poprawia nastrój i wycisza. Drzewa jonizują powietrze oraz zapewniają przyjemne uczucie chłodu w upalne dni.

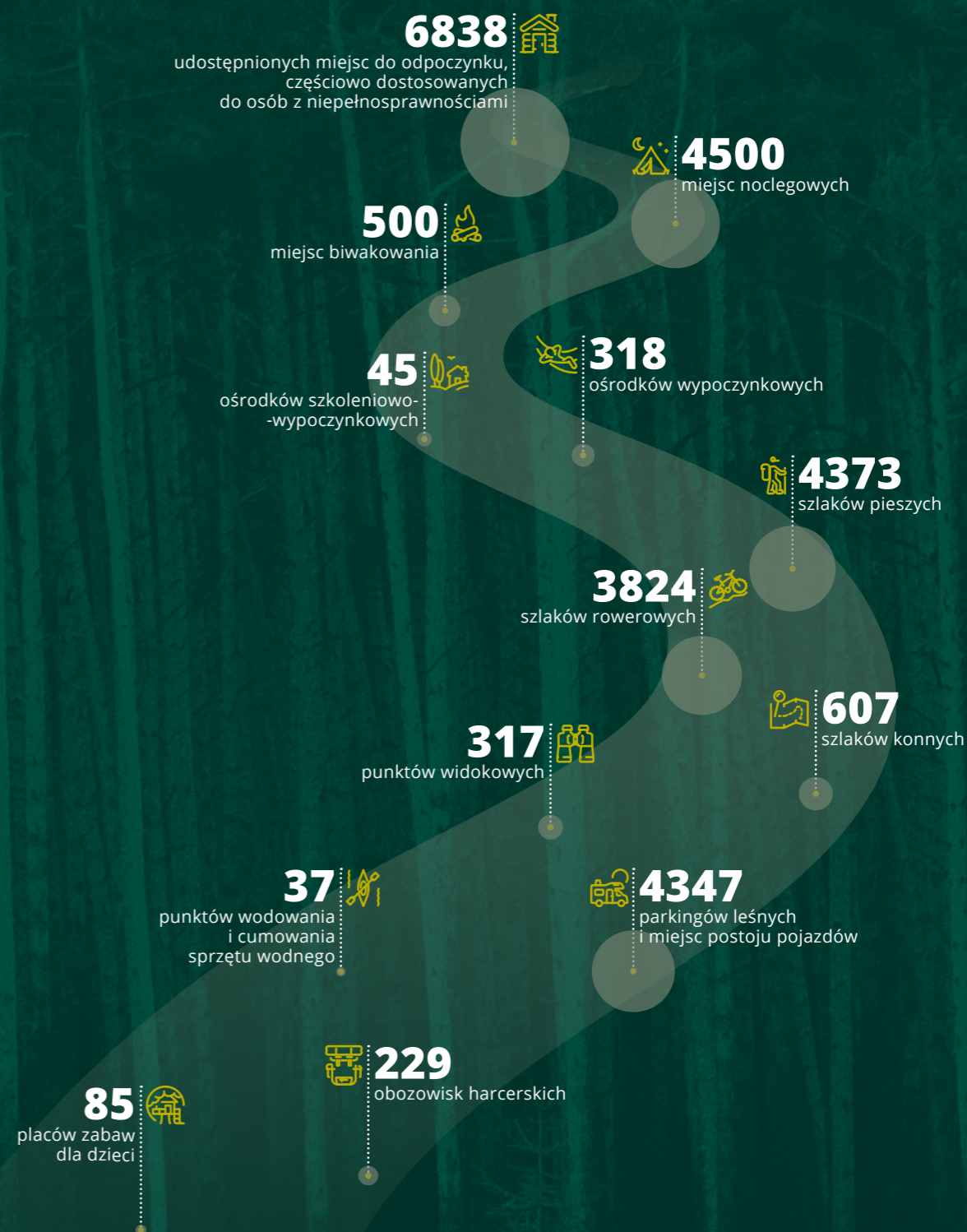
Zdajemy sobie sprawę, że lasy pełnią bardzo ważną rolę w dbaniu o zdrowie i dobre samopoczucie Polaków. Nasze działania na rzecz udostępniania lasów skupiają się na zapewnieniu osobom z nich korzystającym bezpiecznego i ciekawego wypoczynku przy jednoczesnej ochronie zasobów przyrodniczych. Służy temu choćby ukierunkowanie ruchu turystycznego i wprowadzenie ujednoliconych zasad zarządzania stosowaną infrastrukturą. Każde takie działanie poprzedzone jest konsultacjami, m.in. z przedstawicielami konkretnych grup zainteresowanych korzystaniem z lasu oraz z wybranymi pracownikami terenowymi Lasów Państwowych. Podejmowane przez nas działania wynikają z zapotrzebowania społecznego, uwzględniają aktualne trendy w turystyce i rekreacji, a także wpisują się w krajowe strategie i programy.

Zapewnienie równego dostępu do lasu i pożytków, które mogą być z niego czerpane, jest jednym z naszych priorytetów. Planując zajęcia edukacyjne oraz rozwój infrastruktury, dbamy o to, aby były one dostosowane do potrzeb turystów z niepełnosprawnościami wzroku, słuchu oraz ruchu. W naszej ofercie jest wiele wydarzeń przygotowywanych z myślą o takich osobach. Chcemy, aby las był miejscem integracji, w którym każdy znajdzie coś dla siebie.

Las to idealne miejsce wypoczynku i rekreacji, a także uprawiania wielu sportów. Dla miłośników piękna przyrody przygotowaliśmy platformy i tarasy widokowe. Udostępniamy szlaki turystyczne, wytyczone i oznaczone we współpracy z leśnikami, oraz ścieżki dydaktyczne przygotowywane głównie przez nadleśnictwa. Na terenie całego kraju cyklicznie organizujemy aktywny wypoczynek w lesie, m.in. w formie maratonów, biegów na orientację czy rajdów rowerowych.

Infrastruktura turystyczna na terenach Lasów Państwowych

Wybrane projekty turystyczne, rekreacyjne i sportowe

Leśny Przewodnik Turystyczny Czaswlas.pl

Internetowa baza ponad 17 tys. obiektów dostępnych dla każdego turysty, m.in. pokoiów gościnnych, miejsc biwakowania, kwater myśliwskich, ośrodków szkoleniowo-wypoczynkowych i edukacyjnych oraz ścieżek dydaktycznych. Na stronie www.czaswlas.pl można dowiedzieć się o usytuowaniu obiektów, możliwościach dojazdu, rodzajach i standardzie usług, wyposażeniu oraz okolicznych atrakcjach turystycznych. Użytkownik może ocenić obiekt i podzielić się opinią z innymi użytkownikami serwisu.

#BiegamBoLubięLASY

Cykliczna akcja organizowana we współpracy z klubem BBL (BiegamBoLubię), zachęcająca do uprawiania sportu na terenach leśnych przez cały rok. Składają się na nią trzy kategorie aktywności:

- » cykl 4 biegów w formule Grand Prix – do 2021 r. w siedmiu edycjach wzięło udział ponad 12 tys. osób (w 2020 r., ze względu na sytuację epidemiczną, wydarzenie zostało odwołane),
- » ogólnopolska akcja treningów leśnych – w 2020 r. regularnie odbywały się one w 19 lokalizacjach, a łącznie wzięło w nich udział 2100 osób,
- » ogólnopolska akcja aktywności z kijami ChodzęBoLubię.

Aktywne udostępnianie lasu

Program mający na celu umożliwienie bezpiecznego zaparkowania samochodu oraz zapewnienie dogodnego miejsca do odpoczynku. W jego ramach powstało łącznie 31 leśnych parkingów i 315 miejsc postoju pojazdów.

W latach 2019–2020 przygotowaliśmy projekt **Zanocuj w lesie**, dzięki któremu od 1 maja 2021 r. miłośnikom bushcraftu i survivalu udostępniamy ponad 600 tys. ha w 425 nadleśnictwach. Na wyznaczonych obszarach może przenoćować każdy, pod warunkiem stosowania się do regulaminu, m.in. zasady mówiącej, że nocleg w jednym miejscu może trwać do 2 nocy z rzędu lub/i odbywać się w grupie do 9 osób. W przypadku zamiaru przekroczenia któregoś z tych limitów zainteresowany musi wysłać drogą mailową zgłoszenie do miejscowego nadleśnictwa i uzyskać zgodę. Więcej informacji: zanocujwlesie.lasy.gov.pl.

Ogólnopolski Marsz Nordic Walking Studentów Uniwersytetów Trzeciego Wieku

Organizowany w Nadleśnictwie Rudka wspólnie z Uniwersytetem Trzeciego Wieku w Wysokiem Mazowieckiem. Celem marszu, który odbywa się od 2013 r., jest upowszechnianie zdrowego stylu życia oraz aktywności na świeżym powietrzu.

Bezpieczni i zdrowi w lesie

Projekt realizowany w Nadleśnictwie Kalisz razem ze Stowarzyszeniem „Pod Lasem”. Jego najważniejszym celem jest pokazanie członkom organizacji (głównie emerytom i rencistom z Kalisza), w jaki sposób można bezpiecznie korzystać z lasu podczas rekreacji i uprawiania sportu, a także zachęcenie do częstszego sięgania po jego uroki. W ramach inicjatywy poruszana jest także tematyka proekologicznych wyborów konsumenckich („Drewno czy plastik – jak dobrze wybrać”, „Rośliny jadalne – las jako spiżarnia”).

Edukacja dla zrównoważonego rozwoju

Las jest nie tylko celem naszych działań, ale również środkiem, za pomocą którego kształtujemy odpowiednie relacje między ludźmi i naturą. Chętnie dzielimy się wiedzą o polskich lasach, ich historii i walorach przyrodniczych, a także budujemy społeczną świadomość zagrożeń dla środowiska naturalnego wynikających z działalności człowieka. Zajęcia edukacyjne organizujemy dla różnych grup wiekowych; prowadzą je wysoko wykwalifikowani pracownicy leśni stale podnoszący swoje kompetencje podczas specjalistycznych warsztatów. W ramach działalności edukacyjnej współpracujemy m.in. z ośrodkami edukacji ekologicznej, parkami narodowymi, domami kultury i muzeami, kościołami i mediami.

Infrastruktura edukacyjna Lasów Państwowych

6912 obiektów edukacyjnych, w tym:

- » **64** ośrodki edukacji leśnej,
- » **290** izb edukacji leśnej,
- » **600** wiat edukacyjnych,
- » **1030** leśnych ścieżek edukacyjnych,
- » **1925** punktów edukacji leśnej.

Warsztaty edukacyjne dla pracowników Lasów Państwowych

Szkolimy naszych pracowników, aby jak najlepiej wykonywali swoje zadania jako edukatorzy. W 2020 r. ze względu na sytuację epidemiczną 20. edycja tematycznych warsztatów odbyła się w formule online i była poświęcona przygotowywaniu się do prowadzenia zajęć zdalnych oraz planowaniu scenariuszowemu.

Dodatkowo, we wrześniu 2020 r. odbyło się coroczne spotkanie dla regionalnych koordynatorów ds. turystyki, zorganizowane przez Ośrodek Rozwojowo-Wdrożeniowy Lasów Państwowych. Tym razem tematem spotkania były zagadnienia związane z bushcraftem i survivaliem. Instruktorzy ze Stowarzyszenia Polska Szkoła Survivalu uczyli naszych pracowników, jak dobrze zaplanować wyprawę do lasu, co ze sobą zabrać i jak przetrwać noc, nawet w niesprzyjających warunkach. Koordynatorzy mogli na własnej skórze doświadczyć lasu w sposób, w jaki odbierają go bushcrafterzy i survivalowcy, m.in. dzięki spędzeniu nocy w hamakach lepiej zrozumieli potrzeby i oczekiwania przyszłych użytkowników wdrażanego programu Zanocej w Lesie.

Edukacja w mediach społecznościowych

Narzędziem edukacji dla zrównoważonego rozwoju są również media społecznościowe. Tylko dwa nasze kanały na portalu YouTube, Telewizja Lasów Państwowych oraz Echa Leśne TV notują odpowiednio aż 5 i 12 mln wyświetleń rocznie. Pierwszy adresowany jest do osób zawodowo związanych z Lasami Państwowymi, zaś drugi – do miłośników przyrody, grzybiarzy czy turystów. Najważniejszą pozycją kanału Echa Leśne jest cykl „Oblicza lasów”, realizowany przez leśników w terenie. Uczą oni widzów w zakresie użytkowania lasu czy tego, jak przygotować się na leśną wycieczkę.

EDUKACJA LEŚNA W LICZBACH

KAŻDEGO ROKU:

ponad 5000*

pracowników Lasów Państwowych, uczestniczy w projektach edukacyjnych

550 tys.*

osób bierze udział w programach edukacyjnych

5 mln

osób odwiedza obiekty edukacyjne

*w związku z sytuacją epidemiologiczną statystyki dotyczące edukacji leśnej za rok 2020 są znacznie niższe.

Mamy również profile na Facebooku, Instagramie oraz Twitterze, za pośrednictwem których prowadzimy aktywny dialog z naszymi interesariuszami, promujemy zrównoważone leśnictwo i ochronę różnorodności biologicznej, zachęcamy także do turystyki leśnej. Własne profile w mediach społecznościowych posiada również 250 regionalnych jednostek Lasów Państwowych.

Leśne Kompleksy Promocyjne

W ramach projektu promujemy zrównoważoną gospodarkę leśną, wspierając badania naukowe i prowadząc edukację leśną społeczeństwa. LKP obejmują duże, zwarte obszary lasu wchodzące w skład jednego nadleśnictwa lub kilku. Utworzone na obszarze całego kraju pokazują zmienność warunków siedliskowych, różnorodność składu gatunkowego lasu i wielość pełnionych przez niego funkcji. Łączna powierzchnia 25 leśnych kompleksów promocyjnych wynosi ok. 1279 tys. ha.

W 2019 r. Narodowy Instytut Dziedzictwa wyróżnił Nadleśnictwo Suwałki za zaangażowanie w przywracanie dziedzictwa kulturowego Suwalszczyzny. Włączając się w wydarzenie „Śladem dworów i pałaców Suwalszczyzny”, nadleśnictwo uporządkowało teren wokół fundamentów dworu w miejscowości Sudawskie koło Wiżajn, należącego niegdyś do rodziny Rekoszów. Dzięki temu wyeksponowano pozostałości po tym historycznym miejscu.

Dbamy o dziedzictwo kulturowe

Lasy w Polsce skrywają ogromne dziedzictwo kulturowe, o które dbają leśnicy. Są to przede wszystkim dzieła architektury i zabytki techniki, w tym o charakterze obronnym. Pod naszą opieką znajduje się również zabytkowa zieleń, miejsca pamięci narodowej (m.in. cmentarze,

mogily, pomniki), jak również zabytki archeologiczne, przede wszystkim osady, grodziska, cmentarzyska i kurhany. Na bieżąco inwentaryzujemy cenne obiekty, a także udostępniamy je w bezpieczny sposób, aby jak najwięcej osób mogło się z nimi zapoznać.

Wspieramy cele użyteczne społecznie

Na terenach niezurbanizowanych wspólnie z samorządami realizujemy inwestycje infrastrukturalne (drogi, infrastruktura turystyczna). Wspieramy domy dziecka, domy opieki społecznej i domy seniora, m.in. poprzez nieodpłatne organizowanie zajęć czy przekazywanie drzewek wigilijnych. W prowadzonych przez nas ośrodkach edukacji leśnej odbywają się różnorodne wydarzenia kulturalne i sportowe.

ŚREDNIO CO ROKU PRZEZNACZAMY:

15 mln zł
na cele społeczne

45 mln zł
na badania naukowe

40 mln zł
(lata 2016–2020) na wsparcie parków narodowych

W latach 2019–2020
wybudowaliśmy
wspólnie
z samorządami
380 km dróg.

Koszty wszystkich
wspólnych inwestycji
drogowych
zrealizowanych
w tych latach
wyniosły **56,5 mln zł**.

Przykłady współpracy

W roku 2019 zrealizowano m.in.:

- » budowę wieży widokowej w Puszczy Goleniowskiej z firmą Budimex,
- » budowę altany turystycznej w Nadleśnictwie Gdańsk dzięki wsparciu Grupy LOTOS,
- » zakup i zalesienie nowych terenów przy udziale KGHM Polska Miedź,
- » rewitalizację stawów śródleśnych pod kątem gniazdowania żurawi z pomocą PLL LOT,
- » działania na rzecz pszczoł razem z EGGER Biskupiec i bocianów czarnych wspólnie z Grupą Energa.

Współdziałamy na rzecz dobra wspólnego

Współpracujemy z podmiotami zewnętrznymi w zakresie zrównoważonego rozwoju i ochrony przyrody. Wspólne przedsięwzięcia mogą łączyć kilka segmentów, np. wprowadzanie praktyk biznesowych przyjaznych środowisku i projekty edukacyjne. Zapraszamy do współdziałania firmy, instytucje publiczne i organizacje społeczne. Służymy wsparciem merytorycznym i organizacyjnym.

W 2020 r. realizowaliśmy wspólne przedsięwzięcia m.in. z Leroy Merlin i Nestlé Polska (wsparcie sadzenia lasu) oraz BNP Paribas Bank Polska (odnowienia na terenach zniszczonych przez huragan w Nadleśnictwie Runowo).

Duża część wspólnych projektów jest realizowana poprzez zakup przez firmy Jednostek Dwutlenku Węgla w ramach programu Leśnych Gospodarstw Węglowych.

Więcej o przedsięwzięciach, które realizujemy wspólnie z podmiotami zewnętrznymi, można przeczytać na stronie: projekty-rozwojowe.lasy.gov.pl.

Przeciwdziałamy wykluczeniu społecznemu

Las jako miejsce terapeutyczne jest sukcesywnie przystosowywany również do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Stale niwelujemy bariery terenowe oraz tworzymy specjalistyczną infrastrukturę umożliwiającą odwiedzanie lasu m.in. przez osoby niedowidzące, poruszające się na wózkach inwalidzkich, seniorów, rodziców z dziećmi. Szkolimy naszych pracowników w prowadzeniu zajęć edukacyjnych dla osób o specjalnych potrzebach, na przykład dzieci z niepełnosprawnościami. Jesteśmy też sygnatariuszem programu Dostępność Plus, w związku z czym stworzyliśmy mapę obiektów leśnych częściowo dostosowanych do potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami (jest dostępna na stronie www.lasy.gov.pl). Wykonaliśmy również audyty 4 obiektów edukacyjnych i turystycznych pod kątem dostosowania ich do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Ich wyniki będą podstawą do przygotowania wytycznych dla pozostałych podobnych jednostek.

Współpracujemy ze Służbą Więzienną – podczas wspólnych działań osadzeni wykonują zadania z zakresu szkółkarstwa, hodowli lasu czy łowiectwa.

Pomagamy w zarządzaniu lasami prywatnymi

Udział lasów nienależących do państwa w powierzchni wszystkich lasów w Polsce wynosi ok. 19,3%. Wsparcie indywidualnych właścicieli lasów to jedno z istotnych publicznych świadczeń Lasów Państwowych.

Zgodnie z prawem nadzór nad lasami prywatnymi sprawują starostwa. Prywatni właściciele lasów prowadzą gospodarkę leśną według zatwierdzonego przez starostę uproszczonego planu urządzenia lasu lub decyzji starosty wydanej na podstawie inwentaryzacji stanu lasów. Jednocześnie to starostwa muszą zapewnić finansowanie opracowania planów. Z pomocą przychodzą im Lasy Państwowe, udostępniając na ten cel środki z Funduszu Leśnego. Z tej formy wsparcia co roku korzysta ok. 40 powiatów.

Ponad 70% starostw powierza prowadzenie nadzoru nad lasami prywatnymi leśnikom z Lasów Państwowych. Ponadto, zgodnie z ustawą o lasach, Lasy Państwowe mają obowiązek służyć prywatnym właścicielom lasów radą i pomocą. W ramach tych działań leśnicy m.in.:

- » nieodpłatnie doradzają, jak prowadzić gospodarkę leśną;
- » udostępniają sadzonki drzew i krzewów;
- » wykonują na koszt nadleśnictw zabiegi zwalczające i ochronne;
- » organizują wykonanie zadań gospodarczych w lesie (w tym sprzedaż drewna), na podstawie umowy z jego właścicielem;
- » inicjują objęcie właścicieli lasów prywatnych pomocą finansową w przypadku wystąpienia klęsk żywiołowych.

CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU WSPIERANE PRZEZ LASY PAŃSTWOWE W OBSZARZE GOSPODARCZYM:

04 Gospodarka

Odpowiedzialnie rozwijamy polską gospodarkę

Prowadzimy zrównoważoną gospodarkę leśną, dbając o zachowanie lasów dla przyszłych pokoleń. Nie tylko pozyskujemy drewno, ale także odnawiamy drzewostany i zalesiamy nieużytki, dlatego powierzchnia obszarów leśnych w Polsce stale rośnie. Dzięki naszej odpowiedzialnej polityce w ciągu ostatnich 20 lat podaż polskiego drewna na rynek wzrosła o 100% bez szkody dla przyrody.

Co roku w Lasach Państwowych przybywa ok. 25 mln m³ drewna ponad to, co zostało pozyskane, co odpowiada dwóm nowym dojrzałym drzewom na każdego Polaka. Łączne zasoby drewna w lasach pod zarządem Lasów Państwowych przekraczają już 2 mld m³ i należą do największych w Unii Europejskiej.

Staramy się wykorzystywać wszystkie elementy drzew. Dla przykładu – zostawione na miejscu rozdrobnione pozostałości po zrębach zasilają leśną glebę, przyczyniają się do zwiększenia różnorodności biologicznej, a więc wspierają rozwój następnego pokolenia drzew.

Sektor leśno-drzewny odpowiada za **2% PKB** Polski i daje pracę **400 000** mieszkańców kraju.

10,9 mld euro

rocznie wynosi wartość eksportowanych z Polski wyrobów drzewnych – to prawie

Znaczenie gospodarcze lasów

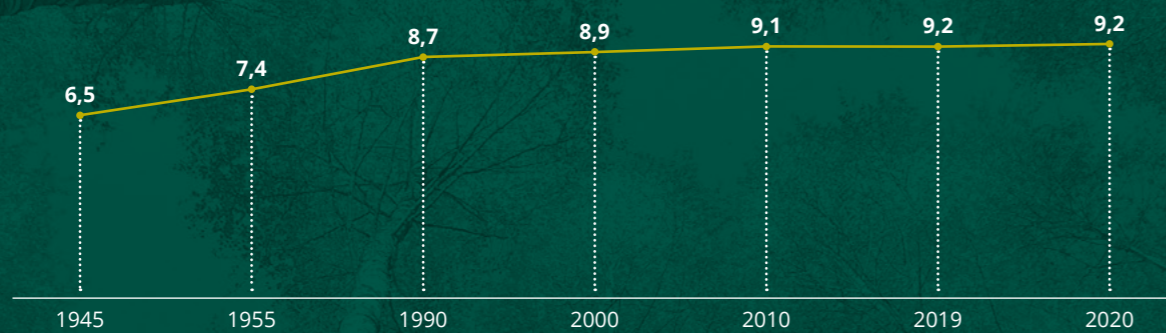
Jesteśmy głównym dostawcą drewna dla polskich przedsiębiorców oraz pozostałych obywateli – pokrywamy ok. 90% krajowego zapotrzebowania na ten surowiec. Co roku kupuje go od nas ok. 7000 krajowych firm rozmaitej wielkości. Trafia do nich zdecydowana większość pozyskiwanego przez nas drewna.

Dzięki dostarczanemu przez nas surowcowi nasz kraj zajmuje jedno z czołowych miejsc na liście największych producentów mebli na świecie i pierwsze wśród eksporterów w Europie.

Jednym z kluczowych polskich podmiotów gospodarczych jesteśmy także dlatego, że zapewniamy zlecenia małym firmom i pracę ludziom mieszkającym na terenach wiejskich.

Nasza działalność umożliwia finansowanie wielu ważnych celów ogólnospołecznych, gdyż co roku z tytułu różnych podatków przekazujemy do budżetu państwa blisko **3 mld zł**. Nie korzystamy z pieniędzy podatników – wszystkie koszty funkcjonowania opłacamy z przychodów. Uzyskiwane nadwyżki przeznaczamy przede wszystkim na działania związane z pozaprodukcyjnymi funkcjami lasów. Efektywnie wykorzystujemy dodatkowe źródła finansowania, np. środki unijne.

Powierzchnia lasów w Polsce w latach 1945–2020 w mln ha

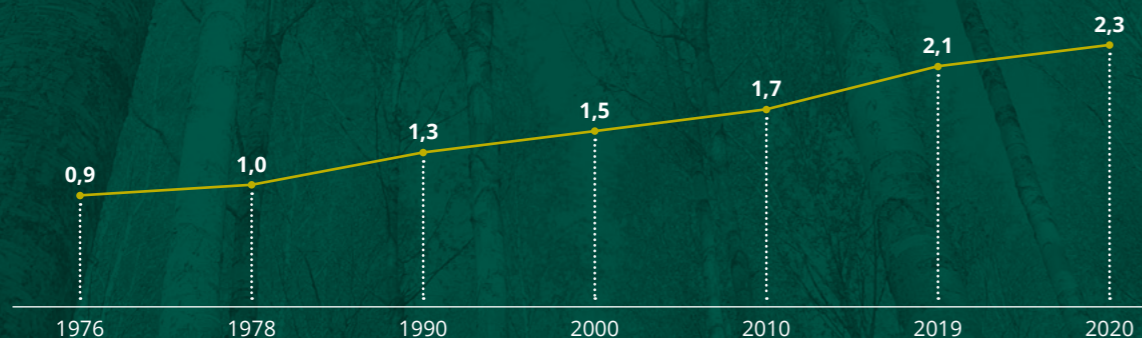

Pozyskanie drewna w Lasach Państwowych w latach 2005–2020 w mln m³

*Dotyczy sytuacji kłęskowej z 2017 r.

Zasoby drewna w Polsce w latach 1976–2020 w mld m³

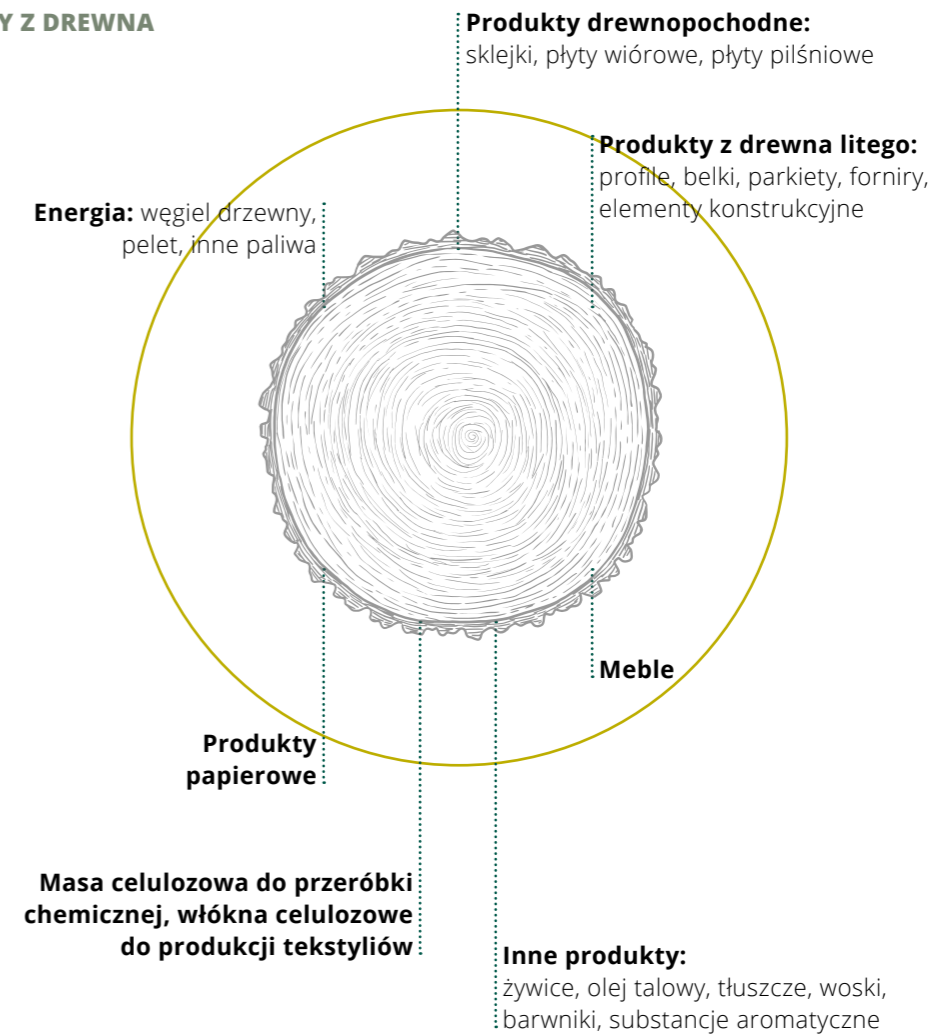

Dostarczamy ekologiczny surowiec

Rosnąca świadomość ekologiczna przywraca drewno do łask. O ile bowiem będziemy potrafili mądrze z niego korzystać, rosnąca skala użytkowania tego surowca w niczym nie zagrazi naszej przyszłości. Będzie bezpieczny – bo niskoemisyjny, wiążący w sobie zasoby węgla – i odnawialny.

PRODUKTY Z DREWNA

Sprzedaż drewna

Sprzedaż drewna jest regulowana przez zarządzenia dyrektora generalnego Lasów Państwowych. Odbywa się w transparentny sposób: jej zasady są jawne i publicznie dostępne, a cały proces opiera się na systemie elektronicznym, podlegającym nadzorowi. Co równie istotne, wspomniane zasady są równe dla wszystkich podmiotów gospodarczych, niezależnie od ich wielkości.

Promujemy stałych odbiorców – 80% surowca przeznaczonego dla firm to pula, która trafia do przedsiębiorców posiadających tzw. historię zakupu, którym drewno oferowane jest za pośrednictwem Portalu Leśno-Drzewnego. Pozostałe 20% jest sprzedawane przez aplikację e-drewno, dostępną dla wszystkich podmiotów gospodarczych.

Równoległe z rozwojem sprzedaży drewna firmom dbamy o to, by ten surowiec był dostępny, w przystępnych cenach, dla odbiorców indywidualnych ze społeczności lokalnych, np. osób kupujących go na opał.

Gwarantujemy stabilność dostaw, co bezpośrednio wynika z charakteru prowadzonej przez nas gospodarki leśnej. Nie jest ona nastawiona na maksymalizację zysku, dlatego nie zwiększamy wycinki, gdy ceny drewna idą w górę, ale pozyskujemy je zgodnie z dziesięcioletnimi planami, które gwarantują odnawianie się lasu.

88%

drewna jest przeznaczone do sprzedaży dla podmiotów z branży papierniczej, drzewnej i meblarskiej

11%

trafia do sprzedaży detalicznej

1%

jest wykorzystywany przez nadleśnictwa, np. do budowy infrastruktury

Certyfikacja Gospodarki Leśnej

Prowadząc zrównoważoną gospodarkę leśną, jesteśmy profesjonalnym i odpowiedzialnym dostawcą drewna. Prawdliwość prowadzonych przez nas działań potwierdzają, przyznawane od wielu lat jednostkom organizacyjnym Lasów Państwowych, międzynarodowe certyfikaty: PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification Schemes) oraz FSC® (Forest Stewardship Council®).

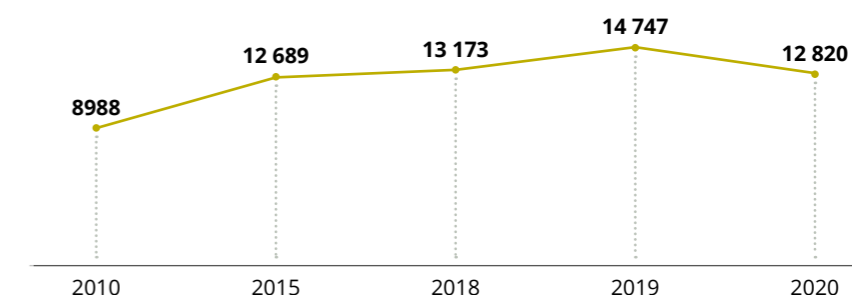
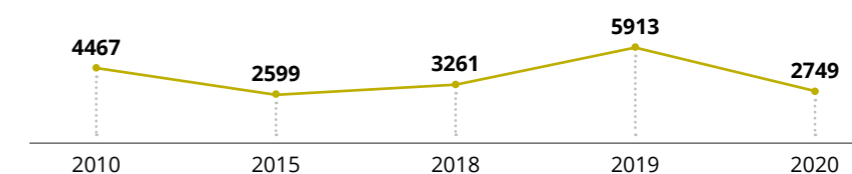
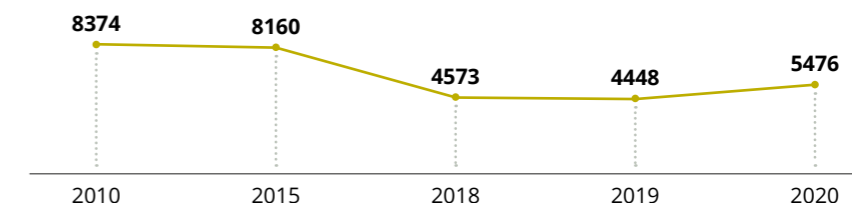
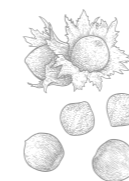

Uboczne użytkowanie lasu

Lasy zawierają w sobie niezliczone bogactwa. Oprócz drewna oferują człowiekowi m.in. grzyby, owoce runa leśnego, korę, żywicę, stroisz oraz igliwie.

Dobrodziejstwa te są przedmiotami obrotu gospodarczego, a ponadto w określonym zakresie może z nich korzystać każdy z nas.

SKUP OWOCÓW I GRZYBÓW LEŚNYCH ORAZ ZWIERZYNY ŁOWNEJ (W TONACH)*

* Dane GUS

Dobre z Lasu

Realizowany przez nas projekt „Dobre z Lasu” ma na celu promocję dziczyzny, miodów oraz produktów runa leśnego pochodzących z polskich lasów. Jednym z jego celów jest umożliwienie Polakom konsumpcji naturalnej i zdrowej żywności po konkurencyjnych rynkowo cenach.

W ramach projektu zorganizowano łącznie 26 wydarzeń, w których wzięło udział ponad 636 tys. osób. Degustacje towarzyszyły imprezom ogólnopolskim, takim jak akcja sadzenia lasu z Parą Prezydencką czy III Ogólnopolskie Święto „Wdzięczni Polskiej Wsi”, jak również o zasięgu lokalnym oraz branżowym (konferencje, sympozja, wykłady).

Projekt był również promowany w mediach społecznościowych, aby zachęcić jak największe grono do korzystania ze zdrowych produktów leśnych. W kampanii wzięło udział m.in. Marcin Czubak – finalista programu kulinarnego „Top Chef”.

Produkty pochodzące z polskich lasów można zamówić na stronie internetowej www.dobrezlasu.pl.

Autorzy zdjęć

W gąszczu - Krzysztof Pawłowski	Okładka
Mroczny las - Jakub Rutana	7
Drogą w las - Krzysztof Pawłowski	9
Buczyna - Jarosław Ramucki	10
Wczesny ranek - Krzysztof Pawłowski	11
Ostatni dotyk - Łukasz Gwiżdziel	11
BT8 - Robert Antosz	13
Las chaotyczny i las poukładany - Jarosław Ramucki	14
Kolory lasu - Jakub Wencek	17
Esy floresy - Tomasz Szczansny	18
Bez tytułu III - Krzysztof Ptak	20
On i poddani - Tomasz Dziedzic	21
Niecierpek - Lech Jędras	22
Oko lasu - Maciej Chromy	23
BT11 - Tadeusz Przybył	24
Pieśń o świcie - Stanisław Turowski	25
Udane polowanie - Krzysztof Stasiaczek	26
Imperator - Karol Zalewski	27
Szacunki brakarskie - Wojciech Krawczyk	29
Szukając kadru - Wojciech Czekalski	31
Edukacja 2 - Marta Baranowska	32
Wycieczka do lasu - Jarosław Ramucki	32
Ostatnie pokolenie - Jakub Wencek	33
Dzikość Lasów Państwowych - Maciej Chromy	34
Najmodniejsze kolory jesieni - Robert Antosz	37
Bieszczadzkie serpentyny - Paweł Jach	38
Uprawa - Łukasz Gwiżdziel	40
Wiosna w brzezynie - Paweł Kaczorowski	42
BT12 - Robert Antosz	43
BT2 - Dariusz Lenio	44

Opracowanie

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

koordynacja: Piotr Gruszka,
wsparcie koordynacji: Joanna Chrapowicka, Monika Ślusarska-Czuber

Centrum Informacyjne Lasów Państwowych

Konsultacje

Go Responsible

Iwona Fluder, Przemysław Oczyp, Michał Sobczyk

Opracowanie graficzne i druk

Go Responsible / TAILORS Group

Lasy Państwowe